

กลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทยระหว่างประเทศ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน ดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
Thailand Inter-Parliamentarians Friendship Group
Secretariat of the House of Representatives, U-Thong Nai Road, Dusit, Bangkok 10300, Thailand
Phone: +66 2357 3100 ext.3147-8; Fax: +66 2357 3198-9

สรุปรายงาน
การเดินทางไปประชุมทวิภาคี ณ ราชอาณาจักรภูฏาน
ของคณะผู้แทนกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
นำโดย
นางพิไลพรรณ สมบัติศิริ
สมาชิกรัฐสภาธิบดีัญญัติแห่งชาติ และประธานกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๒ เมษายน ๒๕๕๘

คณะผู้แทนกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน เดินทางไปประชุมทวิภาคี ณ ราชอาณาจักรภูฏาน ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๒ เมษายน ๒๕๕๘ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกรัฐสภาไทยกับสมาชิกรัฐสภาภูฏาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์

การเดินทางไปประชุมทวิภาคีของคณะผู้แทนกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน ณ ราชอาณาจักรภูฏานในครั้งนี้ เป็นไปตามคำเชิญของนายโซนัม คินกะ ประธานวุฒิสภาราชาอาณาจักรภูฏาน โดยมีวัตถุประสงค์คือ

๑. เพื่อหารือถึงการจัดตั้งกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน ขึ้นในรัฐสภาไทย
๒. เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศไทย โดยการประชาสัมพันธ์และชี้แจงถึงพัฒนาการทางการเมืองของไทย
๓. เพื่อหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ และการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งภูฏานนั้นประสบความสำเร็จและมีความโดดเด่นในเรื่องดังกล่าว
๔. เพื่อเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและภูฏาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับสถาบันนิติบัญญัติ

๒. องค์ประกอบคณะผู้แทนกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน ประกอบด้วย

๑. นางพิไลพรรณ สมบัติศิริ - สมาชิกสภาธิบดีัญญัติแห่งชาติ
- ประธานกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน

๒. พลอากาศเอก ชาลี จันทร์เรือง - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- กรรมการบริหารกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๓. นายสมพล พันธุ์มณี - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- กรรมการบริหารกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๔. นางกาญจนารัตน์ ลีวีโรจน์ - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- กรรมการบริหารกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๕. พลเอก อีร์เตซ มีเฟียร์ - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ที่ปรึกษากลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๖. นางสาวณี สุวรรณชีพ - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ที่ปรึกษากลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๗. นายศรีศักดิ์ ว่องส่งสาร - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ที่ปรึกษากลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๘. พลโท พิศณุ พุทธวงศ์ - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ที่ปรึกษากลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๙. นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ - สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- สมาชิกกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน
๑๐. นายกรกต คงทอง - นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานความสัมพันธ์รัฐสภาทวีภาคี
สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- เลขานุการคณะ
๑๑. นายสุรพงษ์ เอี่ยมพงษ์ไพบูลย์ - นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานความสัมพันธ์รัฐสภาทวีภาคี
สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- ผู้ช่วยเลขานุการคณะ
๑๒. นายเอกรินทร์ ลัทธศักดิ์ศิริ - ผู้ติดตามบุคคล หมายเลข ๑
๑๓. นายชินนทร์ ลีวีโรจน์ - ผู้ติดตามบุคคล หมายเลข ๔

๓. กำหนดการเดินทาง

คณะออกเดินทางจากท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ประเทศไทย ในวันเสาร์ที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๖.๕๐ นาฬิกา

คณะเดินทางกลับถึงประเทศไทย ในวันพุธที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๘ เวลา ๑๖.๕๐ นาฬิกา

๔. สาระสังเขปของการประชุม

๔.๑ การประชุมหารือทวิภาคีกับนายโซนี่ม คินกะ ประธานวุฒิสภาราชอาณาจักรภูฏาน และคณะ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา ณ อาคารวุฒิสภา

ทั้งสองฝ่ายได้มีการประชุมหารือทวิภาคีระหว่างกัน โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – ภูฏาน

ทั้งสองฝ่ายแสดงความยินดีที่ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในทุกๆระดับตั้งแต่ระดับราชวงศ์ ระดับรัฐบาล และระดับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ในระดับรัฐสภา ซึ่งได้เติบโตเรื่อยมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ภูฏานเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาในปี ๒๕๕๑ โดยได้มีการพบปะและไปมาหาสู่ระหว่างผู้นำของทั้งสองสภาอยู่บ่อยครั้ง นอกจากนี้ รัฐสภาไทยได้จัดตั้งกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย – ภูฏานขึ้น ในปี ๒๕๕๕ และในขณะเดียวกันรัฐสภาภูฏานกำลังอยู่ในช่วงการพิจารณาแนวทางการจัดตั้งกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาภูฏาน – ไทย รวมถึงการพิจารณาตัวบุคคลจากทั้งสองสภาเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มดังกล่าว และเมื่อการจัดตั้งกลุ่มมิตรภาพฯ ภูฏาน – ไทย เสร็จสิ้นแล้วจะได้แจ้งให้ฝ่ายไทยทราบ โดยทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องให้มีการประชุมทวิภาคีระหว่างกันต่อไปในอนาคต เพื่อเป็นเวทีในการหารือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในวงงานนิติบัญญัติ ตลอดจนเป็นกลไกในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสองประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว และการค้า เป็นต้น

ทั้งสองฝ่ายยังได้ร่วมแสดงความยินดีซึ่งกันและกันเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ชิงเย วังชุก (สมเด็จพระราชาธิบดี องค์ที่ ๔ ของภูฏาน) ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๕ รอบ ในปี ๒๕๕๘ และในโอกาสพิเศษนี้ ถือเป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองของทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ ประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน ได้แจ้งต่อประธานวุฒิสภาภูฏานว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะเสด็จฯ เยือนราชอาณาจักรภูฏานในเวลาอันใกล้นี้ เพื่อทรงเยี่ยมเยียนและทอดพระเนตรการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งอยู่ภายใต้โครงการตามพระราชดำริของพระองค์

ประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน ได้แสดงความขอบคุณถึงมิตรภาพอันดี และการให้ความสนับสนุนต่าง ๆ ในเวทีโลกที่ภูฏานมีให้ต่อประเทศไทยมาโดยตลอด ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อสถานการณ์การเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน

การอนุรักษ์วัฒนธรรม

ทั้งสองฝ่ายเห็นว่า การอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นสิ่งซึ่งแสดงถึงตัวตน เอกลักษณ์และความภาคภูมิใจของแต่ละประเทศ โดยคณะผู้แทนไทยได้ชื่นชมภูฏานที่สามารถคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี

คณะผู้แทนภูฏานแสดงความเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภูฏานประสบความสำเร็จคือ การมีพระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็ง และมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและแน่วแน่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ทรงเห็นว่า ภูฏานเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่ชนาบข้างด้วยประเทศมหาอำนาจ ๒ ประเทศ คือ จีนและอินเดีย ซึ่งได้ทรงตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องอนุรักษ์ ปกป้อง และส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อป้องกันอิทธิพลวัฒนธรรมจากภายนอก และเพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนของภูฏาน นอกจากนี้ ยังทรงเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมของภูฏาน ทั้งนี้ การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของภูฏาน

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและป่าไม้

คณะผู้แทนไทยแสดงความห่วงถึงปัญหาในปัจจุบันที่มีการทำลายสิ่งแวดล้อม และการตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ปัญหาการบุกรุกป่าของนายทุนและชาวบ้านที่ความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ และส่งผลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทย ซึ่งรัฐบาลไทยในปัจจุบันกำลังดำเนินการอย่างเข้มงวดเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด และนำพื้นที่ป่ากลับมาเป็นสมบัติของชาติ โดยคณะผู้แทนไทย แสดงความชื่นชมต่อแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและป่าไม้ของภูฏาน

คณะผู้แทนภูฏาน แสดงความเห็นที่ ปัจจัยสำคัญสองประการที่ทำให้ภูฏานประสบความสำเร็จในเรื่องดังกล่าว คือ

๑) การที่ภูฏานมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง และมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

๒) การที่ชาวภูฏานมีความเชื่อในหลักปรัชญาของศาสนาพุทธ ซึ่งให้ความสำคัญและคุณค่าในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสันติและยั่งยืน

นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่ดี และการออกกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ภูฏานประสบความสำเร็จ โดยรัฐธรรมนูญของภูฏานได้ระบุให้การอนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เป็นหน้าที่พื้นฐานของชาวภูฏานทุกคน และรัฐบาลจะต้องดำเนินการใด ๆ ให้ประเทศมีพื้นที่ป่าอย่างน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ประเทศทั้งหมด

ในส่วนของการนำทรัพยากรป่าไม้ไปใช้นั้น รัฐบาลได้ตั้งองค์กรภาครัฐขึ้นมาทำหน้าที่บริหารจัดการเรื่องดังกล่าว โดยในทุก ๑ ปี องค์กรนี้จะมีหน้าที่สำรวจปริมาณป่าไม้ และวางแผนการนำไปใช้ นอกจากนี้ยังได้มีการจัดสรรให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปใช้ในการสร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

ทั้งนี้ ในการออกกฎหมายหรือกฎหมายใด ๆ เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมนั้น ต้องคำนึงถึงธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติดั้งเดิมของชุมชน โดยกฎหมายที่ออกมาจะต้องไม่ละเมิดหรือครอบงำประเพณีปฏิบัติหรือวิถีชาวบ้านที่มีมาอย่างยาวนานของประชาชนในพื้นที่ ในทางกลับกันกฎหมายจะต้องสนับสนุนการใช้ชีวิตตามแบบปฏิบัติดั้งเดิมของชุมชนนั้น

การพัฒนาประเทศของภูฏาน

คณะผู้แทนไทยได้แสดงความสนใจในแนวทางการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยของภูฏานที่มีได้มุ่งเน้นทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งคณะผู้แทนภูฏาน กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย (Modernization) ของภูฏานนั้น ต้องไม่ใช้การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นตัวนำ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดของ

สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ที่ได้ให้ไว้ในช่วงทศวรรษที่ ๖๐ - ๗๐ ดังนั้น ที่ผ่านมา ภูฏานจึงอาศัย การพัฒนาอุตสาหกรรมให้น้อยที่สุดในการนำประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยในช่วงต้น ๆ ของพัฒนานั้น ภูฏานได้เน้นในเรื่องของการพัฒนาในภาคสังคม การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข การคมนาคม และการสื่อสาร แม้กระทั่งในปัจจุบัน การเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมยังมีขนาดเล็กอยู่ และอุตสาหกรรมที่รัฐบาลมุ่งเน้น เพื่อนำรายได้เข้ารัฐนั้นเป็นอุตสาหกรรมที่สะอาดและเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตไฟฟ้า จากพลังงานน้ำ

ทั้งนี้ การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยได้ดำเนินการควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น ในการสร้างถนนนั้น หากผู้รับสัมปทานก่อสร้างจำเป็นต้องตัดต้นไม้เพื่อขยายถนน ผู้รับสัมปทานต้องปลูกต้นไม้ ชดเชย นอกจากนี้ ก่อนที่จะเข้าไปดำเนินการใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม ผู้รับสัมปทาน ต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมก่อน ไม่ว่าจะเป็กรมป่าไม้ หรือคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

นอกจากนี้ รัฐบาลภูฏานยังได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการแก่ ประชาชนในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงการนำไปใช้พัฒนาการศึกษาให้แก่เยาวชน

**๔.๒ การประชุมหารือทวิภาคีกับนายจิกมี ชังโป ประธานสภาผู้แทนราษฎร-
ราชอาณาจักรภูฏานและคณะ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๘ เวลา ๑๐.๓๐ นาฬิกา ณ อาคาร-
สภาผู้แทนราษฎร**

ทั้งสองฝ่ายได้มีการประชุมหารือทวิภาคีระหว่างกัน โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้
ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ภูฏาน

ทั้งสองฝ่ายได้แสดงความยินดีที่ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมีความใกล้ชิดกันในทุกๆระดับ และทั้งสองประเทศมีความคล้ายคลึงกันหลายประการ กล่าวคือ มีสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นที่รักและเทิดทูน ของประชาชน มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีความคล้ายคลึงในด้านวัฒนธรรมและต่างไม่เคย

ตกเป็นอาณานิคมของประเทศใด ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศก่อตัวและพัฒนาขึ้นโดยมีสถาบัน - พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ที่พัฒนาขึ้น และมีความโดดเด่นในขณะนี้ เช่น ด้านการศึกษาซึ่งไทยถือเป็นประเทศที่นักศึกษาจากภูฏานนิยมไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท มากที่สุดประเทศหนึ่ง ด้านการท่องเที่ยวโดยในปี ๒๕๕๗ มีนักท่องเที่ยวภูฏานเดินทางไปเที่ยวประเทศไทย ประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน และนักท่องเที่ยวไทยเดินทางไปภูฏานประมาณ ๗๐๐ คน โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งสองฝ่าย ซึ่งไทยถือเป็นจุดหมายการเดินทางที่สำคัญของชาวภูฏาน นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังมีความร่วมมือที่สำคัญ ในด้านสาธารณสุข และวิชาการ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระดับรัฐสภานั้นถือเป็นสิ่งที่ภูฏานกำลังให้ความสำคัญอยู่ในขณะนี้ โดยรัฐสภาภูฏานมีความประสงค์ที่จะจัดตั้งกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาภูฏาน - ไทยขึ้น เพื่อเป็นช่องทาง ในการส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีในด้านต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเวทีพหุภาคีระหว่าง - ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎี ความสุขมวลรวมประชาชาติ

ทั้งสองฝ่ายยังได้แสดงความยินดีซึ่งกันและกัน เนื่องในโอกาสพิเศษที่สมเด็จพระเทพ - รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๕ รอบ ในปี ๒๕๕๘ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงมีหมายกำหนดการเยือนภูฏานในเวลา อันใกล้นี้ เพื่อทรงเยี่ยมเยียนโรงเรียนภายใต้โครงการตามพระราชดำริของพระองค์

การพัฒนาทางการเมืองของไทย

ประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย - ภูฏาน ได้กล่าวถึงการพัฒนาทางการเมืองในประเทศไทยว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ามายุติความรุนแรงและสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในหลาย พื้นที่ของไทย เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ นำประเทศไทยให้พ้นจากปัญหา ที่สะสมมาตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและได้วาง แนวทางในการบริหารประเทศโดยแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ในขณะนี้อยู่ในระยะที่ ๒ โดยคณะกรรมการ - ยกร่างรัฐธรรมนูญ ได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว และต้องเสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติ และสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อการอภิปรายต่อไป ซึ่งตามแผนการปฏิบัติงานแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับสมบูรณ์มี กำหนดแล้วเสร็จในช่วงเดือนกันยายน ๒๕๕๘ และสามารถจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปได้ประมาณเดือนเมษายน ๒๕๕๙ ทั้งนี้ ประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย - ภูฏานได้ให้ความเชื่อมั่นว่าถึงแม้ว่ารัฐบาลของทั้งสองประเทศจะ เปลี่ยนแปลงไป แต่ความสัมพันธ์ในระดับประชาชนและความเป็นมิตรภาพที่ดีระหว่างสองประเทศจะยังคง มั่นคงอยู่ต่อไป

ประธานสภาผู้แทนราษฎรภูฏานได้แสดงความเห็นด้วยและกล่าวเพิ่มเติมว่าความสัมพันธ์ ระหว่างสองประเทศนั้น มีความแนบแน่นกันอย่างมาก และอยู่นอกเหนือการเมือง ทั้งนี้ได้กล่าวอวยพรให้ การปฏิรูปของไทยประสบความสำเร็จ และผ่านพ้นไปด้วยดี

การพัฒนาประชาธิปไตยของภูฏาน

ทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยของภูฏาน โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรภูฏาน กล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของภูฏานนั้น ได้ริเริ่มโดย สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ซึ่งทรงเห็นว่าภูฏานจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ของโลกและปัญหาท้าทายใหม่ๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองกับกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และทรงเห็นว่าการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่บุคคลเพียงคนเดียว มีใช้รูปแบบการปกครองที่เหมาะสม

ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จึงทรงถ่ายทอดอำนาจให้แก่ประชาชน และเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยมีหัวหน้ารัฐบาลและสภาคณะมนตรีบริหารประเทศ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ในปี ๒๕๕๑ อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้มีการศึกษาและเตรียมการล่วงหน้าสำหรับการเปลี่ยนแปลงมานานแล้ว ทั้งนี้ กฎหมายได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกแล้วเสร็จในปี ๒๕๕๐ และได้ประกาศใช้ในปี ๒๕๕๑ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีลักษณะพิเศษเฉพาะกล่าวคือ ได้มีการกำหนดให้สมาชิกรัฐสภาต้องสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย และมีอายุไม่เกิน ๖๕ ปี นอกจากนี้ยังได้ระบุให้มีการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยกำหนดว่ากฎหมายต้องมีพื้นที่ป่าอย่างน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ประเทศทั้งหมด

ในส่วนของสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๑ ซึ่งได้มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปี ๒๕๕๐ นั้น มีเพียง ๒ พรรคการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง สำหรับในสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒ ซึ่งได้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อปี ๒๕๕๖ ประกอบด้วยสมาชิกจาก ๒ พรรคการเมืองเช่นเดิม โดยมีพรรคการเมือง ๔ พรรคลงสมัครรับเลือกตั้งจากทั้งหมด ๕ พรรค ที่จดทะเบียนพรรคการเมือง และนับตั้งแต่มีรัฐสภาเกิดขึ้นมาเป็นเวลา ๗ ปี จุดด้อยของกฎหมายคือ สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับผู้นำ เช่น ในสภาผู้แทนราษฎรมีสตรีเพียง ๔ คน จากจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น ๔๗ คน และในวุฒิสภา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๒๕ คน โดยมาจากการเลือกตั้ง จำนวน ๒๐ คน และมาจากการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ จำนวน ๕ คน ซึ่งในจำนวนดังกล่าวมีสตรีเพียง ๒ คน ที่มาจากการแต่งตั้ง อย่างไรก็ตาม ๑ ใน ๔ คนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสตรีนั้น ได้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นรัฐมนตรีหญิงคนแรกของประเทศ ทั้งนี้ ประธานสภาผู้แทนราษฎรกฎหมายเชื่อว่าการพัฒนาการศึกษาที่กฎหมายให้ความสำคัญในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะช่วยให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

ทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติ

ทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประเทศของภูฏาน โดยคณะผู้แทนภูฏาน กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาประเทศของภูฏานนั้น ได้ดำเนินการตามแนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ริเริ่มโดยสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก โดยความคิดดังกล่าวเน้นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความสุขและความพึงพอใจมากกว่าการวัดระดับการพัฒนาด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ทั้งนี้ พระองค์ได้ข้อสรุปจากบทเรียนความผิดพลาดในการพัฒนาของโลกในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา และเห็นว่าประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวนมากเข้าใจว่าการพัฒนาคือการแสวงหาความสำเร็จทางวัตถุเพียงอย่างเดียว ซึ่งประเทศเหล่านี้ได้แลกความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจกับการสูญเสียวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่ดีทางธรรมชาติ และเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งหลายประเทศได้พิสูจน์แล้วว่าประชาชนไม่ได้มีความสุขที่แท้จริง

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติมิได้ปฏิเสธการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาในด้านต่างๆ ควรมีความสมดุลกัน ในทางปฏิบัติภูฏานได้บรรจุแนวคิดนี้ในแผนพัฒนาประเทศระยะ ๕ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ โดยเน้นการพัฒนาในทุกสาขาของสังคมอย่างรอบด้านและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญด้านสาธารณสุข การศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน การจัดการปัญหาสังคมและความยากจน การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล พร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยทั้งหมดจะดำรงอยู่ด้วยกันตามหลักพุทธศาสนาหายาน

คณะผู้แทนไทยได้แสดงความชื่นชมต่อแนวทางการพัฒนาประเทศดังกล่าว และตั้งข้อสงสัยว่า ภูฏานมีวิธีดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้มั่นใจได้ว่าทุกรัฐบาลจะบริหารประเทศตามแนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติอย่างเป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งคณะผู้แทนภูฏานได้ให้ความเห็นว่าการพัฒนาประเทศโดยยึดหลักความสุขมวลรวมประชาชาติ ถือเป็นวาระแห่งชาติ และอยู่นอกเหนือความเป็นพรรคการเมือง โดยทุกพรรคการเมืองต่างเห็นด้วยและมีนโยบายในการพัฒนาประเทศตามแนวคิดดังกล่าว นอกจากนี้ ยังได้มีการปลูกฝังแนวทางดังกล่าวให้แก่เยาวชนได้ปฏิบัติตามโดยการบรรจุในหลักสูตรการศึกษา

กรอบการหารือประชาธิปไตยภูฏาน

ประธานสภาผู้แทนราษฎรภูฏาน กล่าวว่า จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของภูฏาน คือ การริเริ่มกรอบการหารือประชาธิปไตยภูฏาน (Bhutan Democracy Dialogue) โดยพรรคการเมืองทั้งหมดของภูฏาน จำนวน ๕ พรรค มีความเห็นร่วมกันถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองในประเทศ จึงได้ร่วมกันจัดตั้งกรอบการหารือประชาธิปไตยภูฏานขึ้น โดยการรับรองของคณะกรรมการเลือกตั้งของภูฏาน ซึ่งเป็นเวทีให้พรรคการเมืองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้หารือร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองต่างๆ ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาประเทศ เพื่อหามติร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ซึ่งนำไปสู่สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่มีความสามัคคี และประชาธิปไตยที่สดใส

คณะผู้แทนไทยชื่นชมการริเริ่มดังกล่าว เนื่องจากเป็นการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี โดยเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองเล็ก ๆ ได้มีส่วนร่วมในทางการเมือง และมีโอกาสได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นในประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ของภูฏาน ทั้งนี้ ประเทศอื่น ๆ สามารถนำการริเริ่มนี้ไปประยุกต์ใช้ได้

๔.๓ การเข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๘ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ณ พระราชวัง

ประธานกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน กล่าวว่าคณะผู้แทนไทยรู้สึกเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ ที่ได้ทรงพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ในครั้งนี้ หลังจากนั้นได้กราบบังคมทูลเกี่ยวกับที่มาของการจัดตั้งกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย - ภูฏาน ตลอดจนผลการประชุมทวิภาคีกับประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภาราชอาณาจักรภูฏาน ซึ่งสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย - ภูฏาน ได้แสดงความชื่นชมในทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติ การริเริ่มกรอบความร่วมมือประชาธิปไตยภูฏาน รวมถึงนโยบายการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของภูฏาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์อันกว้างไกลของสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ซึ่งทรงเป็นผู้ริเริ่มนโยบายดังกล่าว

หลังจากนั้นประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย - ภูฏาน ได้กล่าวแสดงความยินดีในโอกาสที่ปี ๒๕๕๘ เป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองของทั้งสองประเทศ เนื่องจากเป็นปีที่สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ทั้งนี้ ประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย - ภูฏาน ได้แจ้งถึงการตั้งพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการเสด็จฯ เยือนราชอาณาจักรภูฏานในเวลาอันใกล้นี้

นอกจากนี้ ประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย - ภูฏาน ได้กราบบังคมทูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองของไทยตลอดจนความคืบหน้าในการทำหน้าที่ของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พร้อมทั้งแสดงความขอบคุณถึงมิตรภาพอันดี และการสนับสนุนต่างๆ รวมถึงความเข้าใจอันดีต่อสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันของไทย โดยประธานกลุ่มฯ ได้แสดงความเชื่อมั่นว่ากลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย - ภูฏาน และกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาภูฏาน - ไทยที่กำลังจัดตั้งขึ้น จะเป็นช่องทางสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างไทยและภูฏานต่อไป

สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก ทรงแสดงความยินดีถึงความสัมพันธ์อันดี และความใกล้ชิดของทั้งสองประเทศที่มีมาช้านานในทุกระดับตั้งแต่ระดับราชวงศ์ รัฐบาล และประชาชน และได้ทรงขอบใจที่รัฐสภาไทยได้จัดตั้งกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน ขึ้น ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นช่องทางสำคัญช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับรัฐสภา ซึ่งภูฏานจำเป็นต้องศึกษาจากรัฐสภาไทยในหลายๆ ด้าน เนื่องจากภูฏานเพิ่งนำระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามาใช้เมื่อปี ๒๕๕๑ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยและภูฏานมีความคล้ายคลึงกันพอสมควร ทั้งนี้ ภูฏานมีแนวคิดที่จะจัดนิทรรศการดอกไม้ขึ้นในปี ๒๕๕๙ โดยภายในงานจะมีการนำดอกไม้และกล้วยไม้มาพันธุ์จากไทยและภูฏานมาแสดงร่วมกัน และจะเป็นการดีอย่างยิ่ง หากกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ ซึ่งประธานกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน ได้แสดงความยินดีที่จะเข้าร่วมจัดนิทรรศการดอกไม้ดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังทรงหารือกับคณะผู้แทนไทยในประเด็นอื่นๆ อาทิ ปัญหาเด็กกำพร้าและด้อยโอกาสในภูฏาน ซึ่งภูฏานแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการส่งเสริมให้เยาวชนเหล่านี้ ได้แสดงออกซึ่งพลังและความสามารถผ่านการเต้นรำในทุกประเภท โดยได้มีอาสาสมัครจากไทยเข้าร่วมโครงการนี้เป็นจำนวนมาก และอีกปัญหาที่สำคัญของภูฏานคือ ปัญหาการขาดดุลการค้าในปัจจุบันซึ่งมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของภูฏานในอนาคตอันใกล้ โดยภูฏานยินดีรับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์จากไทย ทั้งนี้ กลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน ยินดีทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คำแนะนำและช่วยเหลือภูฏานในประเด็นดังกล่าว

๕. การเข้าร่วมงานเลี้ยงรับรอง

๕.๑ นายโซนัม คินกะ ประธานวุฒิสภาราชอาณาจักรภูฏาน เป็นเจ้าภาพเลี้ยงรับรองอาหารค่ำเพื่อเป็นเกียรติแก่คณะฯ ในวันจันทร์ที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๓๐ นาฬิกา

๕.๒ นายจิกมี ชังโป ประธานสภาผู้แทนราษฎรราชอาณาจักรภูฏาน เป็นเจ้าภาพเลี้ยง
รับรองอาหารค่ำเพื่อเป็นเกียรติแก่คณะฯ ในวันอังคารที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๓๐ นาฬิกา

๖. การเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ
อาคารรัฐสภา ราชอาณาจักรภูฏาน (Chi Tshog : The Parliament of Bhutan)

หลังจากการประชุมทวิภาคีร่วมกับประธานวุฒิสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎร ราชอาณาจักรภูฏานแล้ว คณะผู้แทนกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย – ภูฏาน ได้เข้าเยี่ยมชมอาคารรัฐสภา-ราชอาณาจักรภูฏาน

อนึ่ง รัฐสภาราชอาณาจักรภูฏานเป็นระบบสภาคู่ ประกอบด้วย

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Tshogdu / National Assembly) มีสมาชิก จำนวน ๔๗ คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงแบบผสมสองรอบจาก ๔๗ เขตการเลือกตั้ง แต่ละเขตมีผู้แทนได้ ๑ คน คือ รอบแรกประชาชนจะเลือกพรรคการเมือง จากนั้นในรอบที่สองพรรคการเมืองที่มีคะแนนสูงสุด อันดับที่ ๑ และอันดับที่ ๒ จะส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งอีกครั้ง โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๕ ปี

๒. วุฒิสภา (Gyelyong Tshogde / National Council) มีสมาชิกทั้งหมด ๒๕ คน มาจากการเลือกตั้ง จำนวน ๒๐ คน และมาจากการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ จำนวน ๕ คน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๕ ปี

๗. ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. จากการประชุมทวิภาคีดังกล่าว รัฐสภาราชอาณาจักรภูฏานเห็นพ้องให้มีการจัดตั้งกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาภูฏาน – ไทยขึ้นในรัฐสภาภูฏาน เพื่อประสานงานร่วมกับกลุ่มมิตรภาพสมาชิกรัฐสภาไทย – ภูฏานของรัฐสภาไทย ทั้งนี้ กลุ่มมิตรภาพฯ ดังกล่าวจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศ ตลอดจนเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือในด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านการค้า การลงทุน การศึกษา และการท่องเที่ยว เป็นต้น

๒. ในการเดินทางไปประชุมทวิภาคีดังกล่าว คณะผู้แทนกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน ได้ใช้โอกาสนี้ในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศไทย โดยการชี้แจงให้สมาชิกรัฐสภาภูฏานได้ทราบถึงที่มาของปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยและเหตุผลในการเข้ามาบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นอกจากนี้ ยังได้ประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงแผนการบริหารประเทศ ความมุ่งมั่น และผลงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตลอดจนพัฒนาการทางการเมืองล่าสุดของไทย ซึ่งฝ่ายภูฏานได้ให้ความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาทางการเมืองของไทยจะไม่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและภูฏาน โดยการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างสองประเทศ ยังคงดำเนินไปตามปกติและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันไทยยังคงเป็นประเทศที่นักศึกษาจากภูฏานนิยมไปศึกษาต่อเป็นอันดับต้น ๆ นอกจากนี้ ฝ่ายภูฏานยังยินดีให้การสนับสนุนไทยในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวทีระหว่างประเทศ

๓. จากการประชุมทวิภาคีดังกล่าว คณะผู้แทนกลุ่มมิตรภาพฯ ไทย – ภูฏาน ได้รับความรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและป่าไม้ การออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติ การพัฒนาประเทศตามหลักทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และการริเริ่มกรอบการหารือประชาธิปไตยภูฏาน (Bhutan Democracy Dialogue) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจุดยืนร่วมกันระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ ในภูฏาน เพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตย และการบริหารประเทศที่มีเสถียรภาพ โดยความรู้ทั้งหมดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับประเทศไทย

นายกรกต คงทอง

นักวิเคราะห์สัมพันธ์ชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานความสัมพันธ์รัฐสภาทวิภาคี

สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ผู้สรุปรายงาน